

Sanje o grand hotelu na vrhu Triglava

Če ne bi bilo prve svetovne vojne, bi bržkone že stal, do njega pa bi vodila zobata železnica. A v novi knjigi **Triglav je naš** Dušan **Škodič**, izjemen poznavalec planinske zgodovine, postreže še z drugimi, povsem novimi zgodovinskimi dejstvi o začetkih planinstva in **alpinizma** pri nas

Franja Žišt

Dolgo smo poznali le črno-belo junaško zgodbo, kako so se začetniki slovenskega planinstva borili za slovenski obraz gora, ne pa tudi ozadja, kdo so bili ti ljudje, kako so delovali. Letos denimo **Planinska zveza Slovenije** praznuje 130 let. A Dušan **Škodič**, avtor nove knjige z naslovom **Triglav je naš**, se je v času korone leta 2021 v Innsbrucku dokopal do novih dokumentov, ki prikazujejo delovanje "Kranjske sekcije" planincev pa tudi drugih sekcij pri nas, njihov odnos do Alpenvereina ter do slovenskega planinstva, planincev, Slovenskega **planinskega društva** (predhodnika **PZS**).

Prehiteli so nas Hrvati, Čehi in Bosanci

Zahajanje v hribe je bilo včasih v domeni domačinov pod gorami, ki so šli v hribe po opravkih, denimo lovci, pastirji. Planinstva pred letom 1870 skorajda ni bilo, razlaga **Škodič**. "Redki intelektualci, ki so imeli dovolj sredstev in prostega časa, da se niso ukvarjali samo s preživetjem, so začeli zahajati v gore," nadaljuje sogovornik. Kasneje se je začel razvijati t. i. planinski turizem, a se je bilo treba organizirati. "Slovenci smo z organiziranostjo, v primerjavi z našimi sosedi, zamudili približno dvajset let. To so takrat izkoristila nemška društva na naših tleh. Prvi poskus organiziranja je sicer bil že leta 1872 v Bohinju, ko so skušali ustanoviti Gorsko društvo **Triglavski prijatelji**. Predložili so tudi napisana pravila, ki so še ohranjena, a so bila na žalost zavrjena. Bohinju je bil v tistem

času precej v nemilosti oblasti zaradi puntov bohinjskih kmetov, in ker je Ivan Žan, gonilna sila neformalnih **triglavskih prijateljev**, predložil pravila ravno v tem času, so bila zavrjena. Sicer z banalno razlago, da niso navedli kraja, kjer bo sedež društva, saj so zapisali le, da bo v Bohinju, ki pa je dolina z več kraji in vasm. Formalni razlog, ki pa je naredil zgodovini planinstva nepopravljivo škodo," se skozi preteklost sprehodi **Škodič**.

Hrvati so ustanovili **planinsko društvo** leta 1874, skoraj 20 let pred nami, tudi Čehi in Bosanci so nas prehiteli, nadaljuje sogovornik. "Takrat je, torej dve leti za poskusom **triglavskih prijateljev**, po naših krajih hodil Johannes Frischauf in opozarjal, da je zelo pomembno, da ljudje pod gorami, pod katerimi živijo, ustanovijo svoja **planinska društva**. Hrvati so ga poslušali, medtem ko pri nas ni našel pravega sogovornika, čeprav je potem postal naš največji prijatelj, zaveznik, sploh na celjskem, savinjskem koncu, in častni član Slovenskega **planinskega društva**. Frischauf je zagovarjal, da mora biti planinstvo nadnacionalno in da gore pripadajo ljudem, ki pod njimi živijo, da se ne morejo usvajati kot teritorij. Gore naj ostanejo nadnacionalne, politične zdrahe pa naj razrešijo v dolinah," razloži sogovornik.

Gore so postajale vedno bolj nemške

In za kakšne politične zdrahe je pravzaprav šlo? Nenazadnje je bil **Triglav** vedno "naš", izzovemo **Škodiča**. Še najbližje vrhu je državna meja potekala med obema svetovnjima vojnoma, ko je "krivična rapalska meja" prišla na

sam vrh **Triglava**, vendar je takrat stolp za dva metra in 55 centimetrov ostal na naši strani, nas pouči poznavalec planinske zgodovine. "V tem smislu je **Triglav** bil ves čas naš. A ob naslovu knjige se moramo vprašati, kdo smo mi, tudi gledano iz časovnega obdobja, ko smo živeli v avstrijski monarhiji, ko je bilo tukaj več narodov, nemštvo pa forsirano. V prej omenjenem zaostanku dvajsetih let pri organiziranju so nam Nemci že postavili nekaj koč, celo mrežo markiranih poti, izobrazili prve vodnike in začeli razvijati planinski turizem. In gore so, vključno s **Triglavom**, že postajale vedno bolj 'nemške'. Turisti iz tujine, veliko so hodili iz Nemčije in Avstrije pa tudi Angleži, so, ker so bile smerne table nemške, dobili vtis, da je to nemško. Tu smo se Slovenci morali postaviti po robu nemškemu vplivu, češ, **Triglav je naš**," izpostavi sogovornik. Nemci, ki so delovali v nemških sekcijah na Kranjskem, so bili sicer v veliki večini rojeni pri nas in so zaradi različnih razlogov, kot je denimo kariera, zgolj sprejeli nemško kulturo in se ob popisu prebivalstva vpisali kot Nemci. Tudi ti nemški Slovenci, nemškutarji, so z vsem srcem ljubili Kranjsko, naše gore in tudi **Triglav**. "In tudi oni so govorili 'Triglav je naš'. Ni šlo za vdor Nemcev, ki so skušali zasedeti **Triglav**, pravih Nemcev je bilo tu le nekaj malega."

Uradno so planinstvo pri nas torej vpeljali Nemci in razvijali planinski turizem. Na čelu teh je bil Dragotin Dežman, ki je bil motor Kranjske sekcije. Ko se je leta 1893 formiralo Slovensko **planinsko društvo** (SPD), so Slovenci skušali pridobiti nazaj, kar je bilo v hribih že germanizirano. Za

to ima zasluge gospoda iz Ljubljane, ki je ustanovila Slovensko **planinsko društvo**, medtem pa je bil na terenu operativec Jakob Aljaž, župnik v Dovjah, ki je živel pod gorami. "Tako je videl, da nemštvo zelo napreduje in da bo treba nekaj ukreniti. Tako se je včlanil v SPD in spodbujal, da je treba nekaj narediti. Če bi to ostalo zgolj v domeni vodstva v Ljubljani, bi se tega lotili predvsem z barvo in čopičem, premarkirali bi nemške poti, naredili svoje. Aljaž je imel bolj radikalne ideje, da postavimo ekvivalentne kočje, kot jih imajo Nemci, da bodo turisti hodili po naših poteh in v naše kočje. V času, ko so Nemci okupirali **Triglav** tako, da so okoli njega razpredli poti in **planinske kočje**, je dobil idejo, da bi v imenu Slovencev zasedel vrh **Triglava**. Predložil je načrte za **Aljažev stolp**, kovinski valj, bivač, in ga je postavil v zelo kratkem času. Stolp so primerjali s trojanskim konjem. V Avstriji, Italiji, Nemčiji so po vrhovih gora križi, ki so simbol, nimajo pa druge vsebine. **Aljažev stolp** pa je bil bivač, v katerega se lahko ob nevihti zateče par planincev, in hkrati simbol slovenskega planinstva. To je Nemce zelo podražilo in so skušali z vsemi sredstvi to preprečiti, vendar se ni dalo."

Vrh je kupil za ceno kile putra

Nemci so bili o njegovih namerah sicer že dobro obveščeni, da "Slovenci spodbujajo nacionalizem", a ko so postavljali stolp, ni bilo nikjer nikogar, ki bi jim stal v napoto. "Ker ni bilo druge kočje kot Dežmanove kočje, danes je to Staničev dom pod **Triglavom**, so celo prespali v bazi nemštva v Julijskih Alpah. Oskrbnik, ki jih je gostil v nemški koči, je rekel Aljažu, da imajo srečo, ker ni Nemcev, ker če bi bili, zanje ne bi bilo prostora v koči. Jakob Aljaž je bil zelo impulziven in ga je to razjezilo, dejal je, da bo postavil novo kočjo, pa magari zraven nemške. V zelo kratkem času je potem postavil kočjo na Kredarici, ki je Nemcem prevzela precej turistov, zasidrala se je ob poti, po kateri še danes hodimo s Kredarice na **Triglav** in so jo Nemci že prej zgradili. Nemce je to spet jezilo, a niso mogli nič, ker je bilo vse uradno speljano, zemlja je bila kupljena, tako na vrhu **Triglava** za tisti en goldinar, kar je primerljivo s ceno kile masla, putra, tudi Kredarica je bila

legalno postavljena."

Gospod župnik pa je imel še ene velike sanje – da bo nekoč na vrhu **Triglava** stal grand hotel, do njega pa bo vozil električni vlak. **Škodič** je o tem že pisal v **Planinskem vestniku** in v svoji prejšnji knjigi, pa vendarle smo Slovenci o tem slabo poučeni. V tehniškem arhivu na Dunaju obstajajo dokumenti, načrti zobate železnice in vsi preračuni, kalkulacije za tovrsten projekt. "Projekt ni bil nikakršna znanstvena fantastika, čeprav so bili načrti narejeni že leta 1907, samo eno leto po tem, ko je v Bohinj skozi bohinjski predor prišla železniška proga. Takoj so začeli razmišljati o turizmu, ki se je razvijal povsod po Alpah. Tudi v Švici so takrat že gradili, železnica na Jungfrau, ki gre skozi steno Eigerja in se z njo še danes vozijo turisti, je bila že skoraj gotova," razlaga **Škodič**. Za projekt je bilo zainteresiranih veliko investitorjev. Iz Bohinjske Bistrice bi se železnica nadaljevala do doline Voje pri Bohinjskem jezeru, ko pa se začne dolina vzpenjati, bi se preobrazila v zobato železnico, ki bi pripeljala na Kredarico in od tam na teme **Triglava**, "po sistemu predorov bi v ovinkih prišla tik pod vrh, mislim, da bi bila dvanajst metrov pod vrhom **Triglava** končna postaja, terasa, hotel". "Če ne bi bilo vojne ... Neka dela so se namreč že začela, ampak so zelo hitro nehali, ker je prišla prva svetovna vojna, in potem se je vse to ustavilo in nikoli več nadaljevalo, ker je monarhija razpadla in je ostal projekt v predalih na Dunaju, kjer je shranjen še danes."

Al' bi vas vse skloftal

Škodiča, ki je prava enciklopedija tovrstnih pripovedi, je med raziskovanjem najbolj presenetil podatek, da je bilo prva tri leta Slovensko **planinsko društvo** del avstrijskega dela Alpenvereina, "ta podatek so nam naši slovenski predniki popolnoma zamolčali". V arhivu je tudi pismo, sicer v nemščini, v katerem naši obveščajo Alpenverein, da bodo leta 1896 izstopili in šli svojo pot, ker se nikakor ne morejo dogovoriti z Nemci, ki jim ves čas nagajajo. Zelo pomembno je tudi odkritje **alpinizma** tedanjega časa, pristavi **Škodič**. Že pred prvo svetovno vojno so imeli na kranjskem **alpiniste**, Klodwig Tschada je bil eden pomembnejših, prav v svetovnem

vrhu v tistem času. "Pri 19 letih je solo preplezal nemško smer v severni steni **Triglava**, kar je bil za tisti čas izjemen podvig. Leta 1908 sta jo preplezala tudi brat in sestra, Emil in Ana Klauer iz Ljubljane, stara 22 in 21 let. Vse to kaže, na kakšnem nivoju je bil takrat **alpinizem** na Kranjskem," poudarja sogovornik in dodaja, da so bili vsi ti podatki do nedavnega izgubljeni. Po odkritjih v Innsbrucku je po številnih naključjih našel še živeče sorodnike Klodwiga Tschade v Ljubljani in v Avstriji, ki so imeli shranjenega nekaj slikovnega gradiva kot tudi njegove plezalne dnevnike. Bogata zapuščina.

Alpinizem je bil v času pred prvo svetovno vojno pri nas sicer strogo odklanjan: "Slovensko **planinsko društvo** je reklo, da ne bo podpiralo te vratolomne turistike, samomorilcev, češ, naj se Nemci pobijajo, če se hočejo, pri nas tega ne bomo gojili. Kljub temu so se pojavili drenovci (študentska skupina planincev, op. p.), ki so pred prvo svetovno vojno že plezali, vendar so to morali početi zunaj okvirov SPD-ja, inkognito. Prvi so preplezali severno steno **Triglava**, sicer precej lažjo slovensko smer, leta 1911. Pavel Kunaver šele desetletja po tem v **Planinskem vestniku** opisuje zanimiv dogodek, ko so prišli na Kredarico in so se v koči pohvalili, da so prvi Slovenci, ki so brez vodnika preplezali to slovensko smer. Tam je sedela imenitna ljubljanska družina, sredi nje Ivan Tavčar, tedaj župan in tudi planinec, ki je vstal in rekel: 'Al' bi vas skloftal.' V tistem času je bil pogled na naš **alpinizem** tak, da ga je bilo treba skrivati. Zaradi tega smo tudi precej zastajali za drugimi alpskimi deželami. Trajalo je krepko po drugi svetovni vojni, da so naši **alpinisti** ujeli priključek, šele desetletja potem, v 70., 80. letih, ko se Slovenci ne samo uvrščamo med prave alpske narode, temveč tudi v sam svetovni **alpinistični vrh**."

Projekt ni bil nikakršna
znanstvena fantastika,
čeprav so bili načrti narejeni
že leta 1907

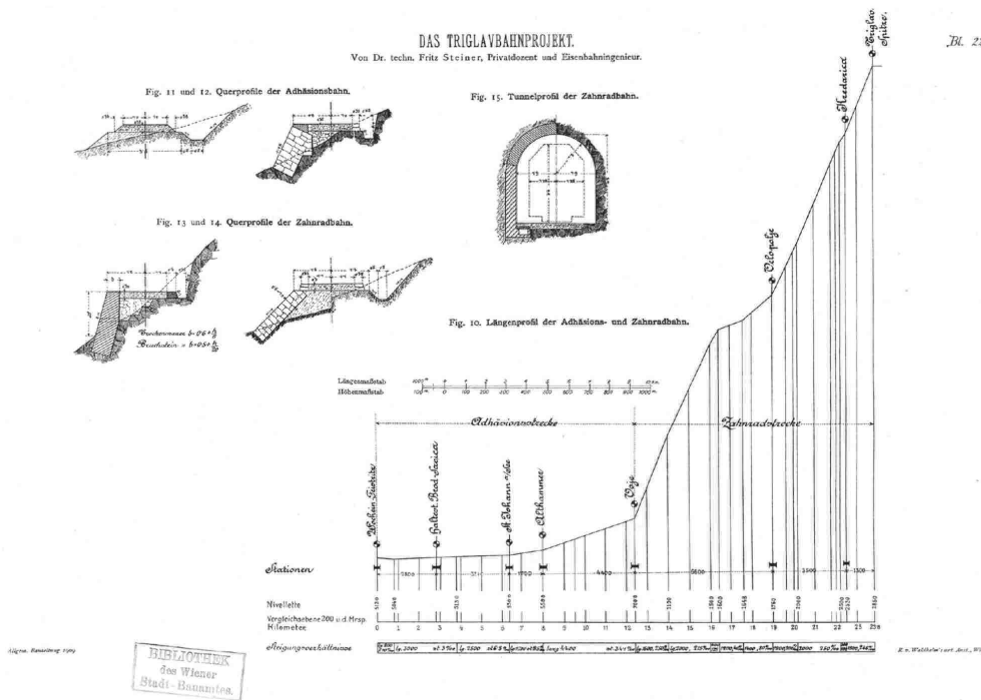
TEHNOLOG POŠTNEGA PROMETA Z AFINITETO DO PLANINSKE ZGODOVINE

Dušan Škodič (1963) je tehnolog poštnege prometa na področju mednarodnih odnosov pri Pošti Slovenije, sicer pa rad zahaja v gore, opravil je tečaj za mladinske planinske vodnike, za markacista, gorskega stražarja, nekaj let se je ukvarjal z alpinizmom. V *Planinskem vestniku* objavlja od leta 1994, član uredniškega odbora je od leta 2009, pokriva področje planinske zgodovine in leposlovja. *Triglav* je naš je že njegova peta knjiga. Na mednarodni dan gora, 11. decembra, bo knjiga v središču pozornosti na osrednjem dogodku festivala Alpske konvencije Brati gore 2023 v Knjižnici Franceta Balantiča Kamnik, *Škodičjo* bo februarja predstavil tudi na Festivalu gorniškega filma.

Dušan Škodič: "Redki intelektualci, ki so imeli dovolj sredstev in prostega časa, da se niso ukvarjali samo s preživetjem, so začeli zahajati v gore."

Foto: Manca Ogrin

Načrt adhezijske proge od Bohinjske Bistrice do doline Voje in v nadaljevanju zobate železnice do Triglava, z vmesno postajo na Belem polju, bi bil zelo drag projekt, ki pa bi prinesel obilo turističnega denarja. To potrjujejo vsi podobni projekti iz tistega časa v Alpah, vendar Triglav danes ne bi bil več niti to, kar je. Foto: Allgemeine Bauzeitung

Svečanega odprtja Koče Marije Terezije se je udeležila množica povabljenih gostov. Kot Dom Planika pod Triglavom nas skoraj nespremenjena pozdravi še danes. Vir: Alpenverein Innsbruck